

Самборська О. Ю.,

*студентка 6 курсу, 1 групи, Інституту
прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Ключові слова: домашнє насильство, особа злочинця, кримінологічні характеристики.

Анотація: у тезах розглядається питання особи злочинця, який вчиняє кримінальні правопорушення, пов'язані із домашнім насильством, його кримінологічні характеристики.

Ключевые слова: домашнее насилие, личность преступника, криминологические характеристики.

Аннотация: в тезисах рассматривается вопрос личности преступника, совершающего уголовные правонарушения, связанные с домашним насилием, его криминологические характеристики.

Keywords: domestic violence, identity of the offender, criminological characteristics.

Annotation: the theses address the issue of the identity of the offender who commits criminal offenses related to domestic violence, his criminological characteristics.

Кожен з нас має право на життя без насилля в будь-якому його прояві. Насилля – це явище, яке посягає на гідність та честь людини, порушує її права, нівелює інтереси жертви, понижує самооцінку особи. На формування конкретної людини впливає індивідуальне буття, його власний життєвий досвід, історія життя, яка обумовлена конкретним змістом тих зв'язків і відносин, що складаються у трудовому, навчальному колективах, сім'ї [1, 5].

Відповідно до даних, які були надані на Міжнародному форумі UNFPA «Україна на шляху до подолання домашнього та гендерно зумовленого насильства» кожна 5 жінка в Україні стикалася з тією чи іншою формою насильства, страждають від цього і чоловіки. Втім, 90% постраждалих від насильства – саме жінки. Протягом 2019 року зафіксовано понад 130 тис. звернень громадян з приводу домашнього насильства, що на 15 % більше у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, з них 88 % – від жінок, 10 % – від чоловіків. Від дітей надійшло 1055 звернень [1].

Актуальність даної теми підтверджується кількістю присвячених робіт різними науковцями, серед яких Головкин Б. М., Губін В. Д., Пивоваров В. В., Ткаченко І. М., Шакун В. І., Шалгунова С. А. та багато інших.

ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначає, що особа, яка вчинила будь-яку із форм домашнього насильства відповідно до ст. 126-1 КК України визнається кривдником і є спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення, оскільки наявний певний сімейний стан: один із подружжя, колишній чоловік, дружина або інша особа, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах.

Шалгунова С. А. зазначила, що кожен член родини – це особлива особистість, у зв'язку з чим варто звернути увагу на специфіку сімейних міжособистісних відносин і протиріч, що призводить до конкретних конфліктів. Вона запропонувала поняття сімейна кримінологічна (або злочинна) ситуація, яка уплетена в

систему сімейних відносин. Головними її компонентами є: особа та її поведінка в родині, займана в родині позиція, властиві їй якості, специфіка процесу формування злочинних дій та їх мотивація, віктимна поведінка потерпілої особи, її реакція на дії винної особи [2, с. 265].

Щодо надання характеристики особі злочинця, який вчиняє домашнє насильство, необхідно зазначити, що А. Зелінський, Я. Гілінський вказують, що особистість злочинця є сукупність соціально-демографічних, психологічних і моральних характеристик, в тій чи іншій мірі типово притаманних особам, винних у злочинній діяльності того чи іншого типу. Згідно з позиції А. Благої, основними елементами структури особи злочинця зазначеної категорії є такі: 1) соціально-демографічні; 2) кримінально-правові; 3) соціально-рольові; 4) морально-психологічні [3, с. 389].

Характеризуючи правопорушника за соціально-демографічними ознаками можемо сказати, що вчинення такого виду кримінального правопорушення характерно саме для чоловіків і не прив'язано до конкретної вікової категорії. На думку В. Топчія, такі злочини вчиняють саме особи середнього віку, зважаючи на низку причин: 1) саме в цей період люди зазвичай одружуються та народжують дітей; 2) фізичний стан у цьому віці не обтяжений певними серйозними хворобами, а отже, члени подружжя зазвичай мають добру фізичну форму; 3) представники саме такої вікової категорії частіше стикаються зі стресовими ситуаціями (на роботі, у колі друзів, безпосередньо в сім'ї), наслідками яких стають агресивність, конфліктність тощо.

Аналізуючи судову практику, можемо зауважити, що в більшості випадків такі особи не мають вищої освіти, є безробітними. Згідно з даними Б. М. Головкина, сімейні злочинці переважно не займалися суспільно-корисною працею [4, с. 189].

Щодо кримінально-правових характеристик, то в даному випадку відповідне діяння вчиняється особами, що мають судимість за раніше вчинені кримінальні правопорушення різної тяжкості, однак загалом це корисливі або ж насильницькі злочини (крадіжки, грабежі, розбої, заподіяння тілесних ушкоджень, вбивство тощо). Щодо домашнього насильства, то йому властиве умисне систематичне вчинення насильства з боку кривдника, встановлен-

ня якого вимагає КК України, а також одноосібність у вчиненні цього злочину.

Соціально-рольові ознаки відіграють важливу роль у характеристиці такої особи. Загалом, вони відірвані від позитивно налаштованих груп, ігнорують приписи законодавства, виконання своїх обов'язків, в суспільстві займають позицію персонажа із негативною роллю. Але, не потрібно забувати, що є достатній відсоток осіб, які в колективі, серед знайомих зарекомендовують себе з ввічливої сторони, без жодних проявів агресії, насильства, з високим авторитетом та статусом, людина, яку ставлять в приклад іншим.

Серед кримінологів є думка, що до морально-психологічних ознак насильників слід відносити занижену або завищену самооцінку, агресивність, дратівливість, тривожність, закритість в собі, егоцентричність, грубість тощо. Шалгунова С. А. що особа вчиняє такі діяння з помсти, ревнощів, заздрості, бажання принизити жертву, «показати її місце». [2, с. 334]. Інколи такі особи мають за ціль самоутвердитися за рахунок інших осіб, принижуючи останніх. Можемо навіть сказати, що такі особи завойовують «авторитет» насильницьким шляхом.

Аналізуючи особу злочинця, що вчиняє домашнє насильство, необхідно зауважити, що вчиненню даного злочину сприяють різні фактори: життєві ситуації, низький рівень освіченості та інтелекту, економічна нестабільність, емоційна напруженість в сім'ї, побутові сварки, поведінка жертви тощо. Тому, у процесуальній діяльності необхідно вивчати не лише правопорушника, а й супутні обставини, що призвели, «посприяли» вчиненню цього діяння.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кожна 5 жінка в Україні стикається з тією чи іншою формою насильства, - Юлія Соколовська. 2020. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/18311.html>

2. Шалгунова С. А. Особа насильницького злочинця: монограф. / С. А. Шалгунова. – Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2012. – 548 с.

3. Лук'янова Ю. О. Кримінологічна характеристика осіб, що вчиняють домашнє насильство, та шляхи запобігання вчиненню

цього насильства / Ю. О. Лук'янова. – Порівняльно-аналітичне право. №4. 2018. с. 388-391

4. Головкін Б. М. Соціально-психологічний портрет особи сімейно-побутового злочинця / Б. М. Головкін // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2001. – № 1. – С. 189–198.

5. Яковець І., Автухов К., Таволжанський О. Виправлення засуджених через застосування кримінальних покарань: реалії та перспективи. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія. Миколаїв: Іліон, 2016. С. 126–162.

6. Дзьобань, О. П. Соціально-політичне середовище як комплекс динамічних взаємодій порядку і хаосу [Текст] / О. П. Дзьобань, С. Ю. Лукашевич // Вісн. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2011. – №11. – С. 159–167.

Науковий керівник к.ю.н., доцент. О. В. Таволжанський